

УДК: 614.841

Бугайцов Сергій Георгійович,

доктор наук з державного управління, професор, головний науковий співробітник, Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, 01011, Київ, вул. Рибальська, 18, тел.: (044) 280 18 01, e-mail: govmancz1@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9513-2510

Бугайцов Сергей Георгиевич,

доктор наук по государственному управлению, профессор, главный научный сотрудник, Украинский научно-исследовательский институт гражданской защиты, 01011, Киев, ул. Рыбальская, 18, тел.: (044) 280 18 01, e-mail: govmancz1@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9513-2510

Bugaytsov Sergey Georgiyovych,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Chief Researcher, Ukrainian Research Institute of Civil Protection, 01011, Kyiv, Str. Rybalska, 18, tel.: (044) 280 18 01, e-mail: govmancz1@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9513-2510

Шойко Василь Анатолійович,

кандидат історичних наук, доцент, заступник начальника, Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, 01011, Київ, вул. Рибальська, 18, тел.: (044) 280 18 01, e-mail: pom_mtz@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8670-8779

Шойко Василий Анатольевич,

кандидат исторических наук, доцент, заместитель начальника, Украинский научно-исследовательский институт гражданской защиты, 01011, Киев, ул. Рыбальская, 18, тел.: (044) 280 18 01, e-mail: pom_mtz@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8670-8779

Shoyko Vasyl Anatoliyovych,

Ph.D. in History, Associate Professor, Deputy Head, Ukrainian Research Institute of Civil Protection, 01011, Kyiv, Str. Rybalska, 18, tel.: (044) 280 18 01, e-mail: pom_mtz@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8670-8779

DOI <https://doi.org/10.31618/vadnd.v1i12.81>

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Схарактеризовано об'єкти управлінських впливів з позиції розвитку сфери пожежної безпеки. Досліджено механізми державного управління сферою пожежної безпеки в Україні. Виділено основні причини пожеж в Україні. Внесено пропозиції щодо необхідних змін до Закону України "Про основи національної безпеки України". Запропоновано науково-теоретично засади механізмів здійснення державного управління сферою пожежної безпеки.

Визначено, що держава повинна завжди виступати надійним гарантом обов'язкового настання відповідальності організацій, що експлуатують небезпечні виробничі об'єкти, встановлювати критерії для визначення розміру фінансового забезпечення цивільної відповідальності за: шкоду, спричинену в результаті надзвичайної ситуації, пов'язаної з виникненням пожежі; впровадження науково обґрунтованих підходів щодо оцінювання збитку від пожеж із залученням незалежних експертних організацій; розвиток нормативно-правової бази з реалізації наглядових функцій і забезпечення персональної відповідальності керівників підприємств (установ, організацій) і органів виконавчої влади у сфері пожежної безпеки. При цьому обґрунтовано, що основними показниками в державному регулюванні слід вважати: частоту виникнення пожеж, збитки, затрати на заходи з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій, пов'язаних з виникненням пожежі, і відвернений збиток.

Конкретизовано, що не зовсім глибоке, на наш погляд, розуміння важливості пожежної безпеки як пріоритетної складової національної безпеки обумовлюється також і тим, що збитки, які виникають унаслідок виникнення пожеж, не завжди розраховуються належним чином. На нашу думку, розрахунки тільки сукупності відомих збитків не можуть покривати всіх витрат, які практично несе держава і суспільство за наслідками пожеж. Найпоказовішим прикладом можна вважати наслідки пожежі в лісі.

Ключові слова: пожежна безпека, державне управління, надзвичайна ситуація, техногенна катастрофа, механізми державного управління, національна безпека держави, ранжування небезпеки.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В СФЕРЕ ПОЖАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Аннотация. Охарактеризованы объекты управленческих воздействий с позиции развития сферы пожарной безопасности. Исследованы механизмы государственного управления сферой пожарной безопасности в Украине. Выделены основные причины пожаров в Украине по мнению специалистов.

Внесены предложения по необходимым изменениям в Закон Украины “Об основах национальной безопасности Украины”. Предложены научно-теоретические основы механизмов осуществления государственного управления сферой пожарной безопасности.

Определено, что государство должно всегда выступать надежным гарантом обязательного наступления ответственности организаций, эксплуатирующих опасные производственные объекты, устанавливать критерии для определения размера финансового обеспечения гражданской ответственности за: вред, причиненный в результате чрезвычайной ситуации, связанной с возникновением пожара; внедрение научно обоснованных подходов к оценке ущерба от пожаров с привлечением независимых экспертных организаций; развитие нормативно-правовой базы по реализации надзорных функций и обеспечению ответственности руководителей предприятий (учреждений, организаций) и органов исполнительной власти в сфере пожарной безопасности. При этом обосновано, что основными показателями в государственном регулировании следует считать: частоту возникновения пожаров, убытки, затраты на мероприятия по предупреждению и ликвидации чрезвычайных ситуаций, связанных с возникновением пожара, и предотвращенный ущерб.

Конкретизировано, что не совсем глубокое, на наш взгляд, понимание важности пожарной безопасности как приоритетной составляющей национальной безопасности обуславливается также и тем, что убытки, которые возникают вследствие возникновения пожаров, не всегда рассчитываются должным образом. По нашему мнению, расчеты только совокупности известных убытков не могут разоблачать всех расходов, которые практически несет государство и общество по результатам пожаров. Самым наглядным примером можно считать последствия пожара в лесу.

Ключевые слова: пожарная безопасность, государственное управление, чрезвычайная ситуация, техногенная катастрофа, механизмы государственного управления, национальная безопасность государства, ранжирование опасности.

IMPROVEMENT OF MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN FIELD OF FIRE SAFETY AS A COMPLEX NATIONAL SECURITY

Abstract. The article describes the objects of administrative influences from the position of development of the sphere of fire safety. Mechanisms of state management of the fire safety sphere in Ukraine are investigated. The main causes of fires in Ukraine are identified according to experts. Proposals have been made on the necessary changes to the law of Ukraine “On the Fundamentals of National Security of Ukraine”. The proposed scientific and theoretical foundations of mechanisms for the implementation of state governance in the field of fire safety.

It was determined that the state should always act as a reliable guarantor of mandatory liability of organizations operating hazardous industrial facilities, establish criteria for determining the amount of financial security for civil liability for damage caused by an emergency situation related to the occurrence of a fire;

introduction of scientifically sound approaches to the assessment of fire damage with the involvement of independent expert organizations; development of the regulatory and legal framework for the implementation of supervisory functions and ensuring the responsibility of managers of enterprises (institutions, organizations) and executive authorities in the field of fire safety. At the same time, it is justified that the main indicators in the state regulation should be considered: the frequency of fires, losses, the costs of measures to prevent and eliminate emergencies associated with the occurrence of a fire and prevented damage.

It is specified that the understanding of the importance of fire safety as a priority component of national security is not very deep in our opinion, is also due to the fact that the losses that result from the occurrence of fires are not always properly calculated. In our opinion, the calculations of only a set of known losses can not expose all the costs that the state and society bear on the results of fires. The most obvious example is the consequences of a fire in the forest.

Keywords: fire safety, state administration, emergency situation, technogenic catastrophe, mechanisms of state administration, national security of the state, danger ranking.

Постановка проблеми. У сучасних умовах кризові явища вже досягли таких розмірів, що в найближчій перспективі, за низкою фахових показників і прогнозів західних експертів, економіка України не в змозі буде покривати втрати від пожеж, викликаних негативними процесами в природній і техногенній сферах.

Погіршує ці обставини критична ситуація в південно-східному регіоні нашої країни у зв'язку з триванням бойових дій по захисту території нашої держави, коли після артилерійських або ракетно-артилерійських обстрілів виникали та продовжують виникати пожежі в житлових районах та на підприємствах як наслідки влучення в них снарядів і ракет.

У таких складних умовах гармонійний, стабільний і безпечний розвиток українського суспільства стає практично проблематичним без цілеспрямованого підвищення рів-

ня та ефективності прогностичних, профілактичних і попереджувальних заходів, що мають зменшувати загрозу, масштаби та негативні соціально-економічні наслідки надзвичайних ситуацій, пов'язаних з виникненням пожеж.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики державного управління загалом та категорійно-понятійного апарату зокрема присвячено достатньо наукових праць.

Зокрема, це питання розглядали у своїх наукових працях такі вчені, як: М. В. Андрієнко, В. А. Доманська, Л. А. Жукова, Ю. Г. Королюк, С. П. Тараненко, О. О. Труш, М. В. Удод, Г. П. Фердман, О. В. Федорчак та ін.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз існуючих механізмів державного управління та шляхи вдосконалення даних меха-

нізмів у сфері пожежної безпеки як складової національної безпеки.

Виклад основного матеріалу.

Стан будь-якого суспільства залежить від рівня державного управління, тому, на думку багатьох політиків, науковців і державних діячів, на перший план виходить проблема його ефективності. Особливо актуальним є таке твердження для України. Вирішення цієї проблеми — запорука й необхідна передумова розв'язання усіх інших проблем українського суспільства, яке переживає системну кризу управління. Основоположне значення має істотне поглиблення фундаментальних теоретико-методологічних досліджень проблематики державного управління, створення розвиненої теоретичної бази, що реалізована в наукових теоріях, концепціях, проектах.

Беручи до уваги не раз доведений світовим досвідом постулат про те, що управління є важливим інструментом досягнення цілей, поставлених перед суспільством, і забезпечення добробуту його членів, можна вважати, що підсумковим концентрованим відображенням діяльності суспільства й держави щодо генерування випереджаючих дій у межах державного управління в суспільному розвитку є процес удосконалення форм і способів реалізації механізмів державного управління [1].

Цільова орієнтація зміцнення механізмів державного управління сферою пожежної безпеки в Україні пов'язана, по-перше, з тим, щоб забезпечити максимальну відповідність управлінських впливів і координаційних дій органів державної влади та місцевого самоуправління існу-

ючим потребам і закономірностям функціонування сфери пожежної безпеки, а також відповідним тенденціям та сучасним умовам; по-друге, формувати найбільш раціональні та ефективні взаємозв'язки між усіма компонентами системи державного управління сферою пожежної безпеки з урахуванням співвідношень між об'єктами та суб'єктами управління; по-третє, підтримувати в раціональному (квазіоптимальному) і дієздатному стані організаційну структуру системи державного управління сферою пожежної безпеки для умов, що склалися чи складаються; по-четверте, сприяти динаміці поступового зменшення суспільних витрат на державне управління, використовуючи президентський курс на децентралізацію; по-п'яте, знаходити більш ефективні та гнучкі форми і способи, а також прогресивні за європейським та світовим досвідом напрями здійснення державного управління сферою пожежної безпеки, особливо в умовах можливого виникнення значних ризиків, небезпек і загроз у сфері пожежної безпеки (рис. 1) [2, с. 53–59].

Аналіз міжнародної статистики за останні десятиліття дозволяє зробити висновок про постійне зростання пожеж у переважній більшості країн світу. Встановлена закономірність того, що при зростанні чисельності населення на 1 % кількість пожеж збільшується приблизно на 5 %, а збитки від них зростають десь на 10 %. Якщо врахувати темпи зростання населення на нашій планеті: від 1,6 млрд осіб на початку XX ст. до 5,5 млрд — на початку XXI ст., то стають зрозумілими темпи зростання

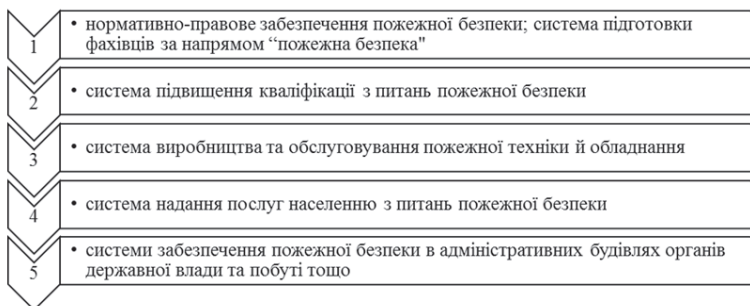

Рис. 1. Об'єкти управлінських впливів з позиції розвитку сфери пожежної безпеки
Джерело: складено автором на основі [3]

пожежної небезпеки, що зумовлено, насамперед, збільшенням масштабів господарської діяльності людини та негативними наслідками від використання людиною результатів науково-технічного прогресу. При цьому одночасно значно зростають сукупні збитки від пожеж, кількість жертв і не лише людських. Сьогодні навіть найрозвиненіші економічні країни відчувають серйозні збитки від пожеж: тільки прямі збитки в середньому становлять 0,3–1 % ВВП [4].

Відповідно до прогнозів, зроблених на підставі пожежної статисти-

ки, у світі щорічно можуть гинути на пожежах майже 100 тис. осіб, більше 1 млн осіб — травмуватися, понад 4 млн осіб — отримувати важкі опікові травми. Матеріальні втрати від пожеж нараховують десятки мільярдів дол. США. Щорічно тільки на ліквідацію майже 6 млн пожеж на планеті потрібно близько 300 млн м³ води.

Крім того, доцільно звернути увагу, що для подальшого вдосконалення механізмів державного управління сферою пожежної безпеки можна умовно поділити на зовнішні та внутрішні цілі (рис. 2).

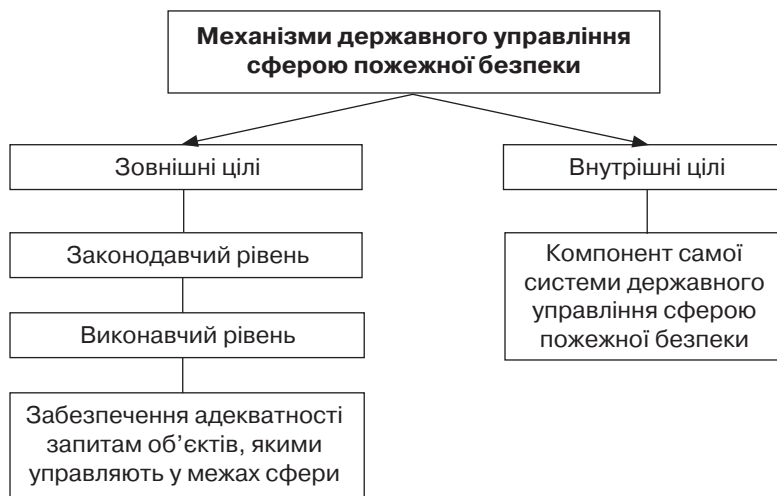

Рис. 2. Механізми державного управління сферою пожежної безпеки в Україні
Джерело: складено автором на основі [5]

Таким чином, чим більше та швидше розвивається світове суспільство, наука і техніка, чим динамічніші темпи приросту промисловості, тим актуальнішою постає і проблематика забезпечення потрібного рівня пожежної безпеки. Не є винятком у цьому випадку й наша країна, хоча кількість населення України, на жаль, згідно з даними щорічної статистики з кожним роком скорочується.

Однією з реальних причин виникнення пожеж у нашій країні вважається зростання техногенних катастроф, імовірність яких висока внаслідок максимального вичерпання ресурсів техніки та технологій, різних засобів та обладнання, виготовлених ще за часів Радянського Союзу і які використовуються для забезпечення життєдіяльності людини, а також негативного впливу людського фактору на стан пожежної безпеки. Про небезпеки виникнення різноманітних техногенних катастроф в Україні, починаючи з 2005 р., попереджував ще у 2000 р. (табл. 1) [6].

Сумними прикладами українських техногенних катастроф, що супроводжувалися пожежами, стали: пожежа на складах 275-ї бази зберігання артилерійських боєприпасів біля села Новобогданівка Запорізької області (2006), коли вогонь охопив площу близько трьох гектарів; загоряння 15 цистерн з жовтим фосфором, що слідували з Казахстану до Польщі (2007) і перекинулися біля села Ожидів у Львівській області; пожежа на станції зі зберігання отрутохімікатів “Отрадное” у Джанкойському районі в Криму (2009), у результаті якої згоріло близько 160 т

отрутохімікатів; пожежа у м. Світлодарськ Донецької області на Угледарській теплоелектростанції ДАЕК “Центренерго” на другому блоці після вибуху (2013); тривала пожежа на нафтосховищі під м. Васильків (2015), вибухи на арсеналі боєприпасів Балаклія (2017), вибух снарядів під Вінницею (2017) [7].

Щодня у країні в середньому виникає близько 150 пожеж, а інколи й більше, унаслідок яких гинуть десять і одержують травми п'ятеро осіб, вогнем знищується 55 будинків і до 10 одиниць техніки. Переважна більшість лісових пожеж (90 %) штучного походження і припадає на приміські зони. При цьому треба наголосити, що вогонь вважається однією з відомих і дуже небезпечних світових стихій, якщо він виходить з-під контролю.

Поряд з цим Закон України “Про основи національної безпеки України” взагалі не визначає пожежну безпеку як складову національної безпеки. Цього не було зафіксовано свого часу і в Законі України “Про пожежну безпеку”, хоча людина, матеріальні та природні ресурси суспільства вважаються об'єктами національної безпеки України. Саме вони втрачаються через пожежі при одночасному погіршенні стану навколишнього середовища та загальної екологічної ситуації. Як показують реалії, забезпечення пожежобезпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства залишається невнесеним до пріоритетів національних інтересів нашої держави. При цьому слід звернути увагу на те, що навіть основні напрями державної політики з питань національної безпеки ніяким чином не

Основні причини пожеж в Україні на думку фахівців

№ пор.	Причини виникнення	Процентне відношення, %
1	Необережне поводження людини з вогнем	58–60
2	Порушення правил монтажу й експлуатації електроустаткування та побутових електроприладів	18–20
3	Приладів опалення	11–12
4	Бешкетництва дітей з вогнем	7–8
5	Підпали	2

Джерело: складено автором

зачіпляють питання пожежної безпеки [8, с. 80–84].

Унаслідок існування зазначеної ситуації, пожежна безпека сприймається більшістю українського суспільства лише на побутовому рівні як профілактика та гасіння пожеж, а пожежній безпеці, як найважливішій складовій національної безпеки, не приділяється належна увага з боку державних інституцій.

Не зовсім глибоке, на наш погляд, розуміння важливості пожежної безпеки як пріоритетної складової національної безпеки зумовлюється також і тим, що збитки, які виникають унаслідок виникнення пожеж, не завжди розраховуються належним чином. На нашу думку, розрахунки тільки сукупності відомих збитків не може викривати всіх витрат, які практично несе держава і суспільство за наслідками пожеж. Найбільш наочним прикладом можна вважати наслідки пожежі в лісі. За результатами пожежі розраховуються у грошовому еквіваленті тільки прямі збитки. Крім того, якщо порахувати всі витрати і збитки, то можуть бути отримані колосальні цифри, які перевищуватимуть у багато разів ті, офі-

ціальна фіксація яких здійснюється після кожної пожежі [9, с. 120–137].

У зв'язку із зазначеним треба наголосити, що питання пожежної безпеки як складової національної безпеки не нова, але й досі залишається без ефективних рішень, найперше на законодавчому рівні.

Нині не існують релевантні кількісні показники та критерії оцінювання рівня пожежної безпеки, невідзначені взаємозв'язки з показниками національної безпеки, кількісна основа яких, своєю чергою, також залишається не достатньо дослідженою, хоча наукових праць за цим напрямом опубліковано чимало [10].

Для виправлення ситуації пропонується знову повернутися до питання поновлення Закону України “Про пожежну безпеку” з урахуванням світового і європейського досвіду, а також внести до Закону України “Про основи національної безпеки України” зміни, що стосуються пожежної безпеки як окремої складової національної безпеки держави (див. табл. 2).

Здійснення механізмів державного управління у сфері пожежної безпеки з позиції національної безпеки потребує максимізації ступеня реа-

Необхідні зміни до закону України “Про основи національної безпеки України”

№ пор.	Стаття закону	Необхідні зміни
1	до абзацу 9 ст. 6 “Пріоритети національних інтересів”	внести зміни щодо врахування пожежобезпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства
2	до положень ст. 7 “Загрози національним інтересам і національній безпеці України”	додати новий абзац за напрямом сфери цивільного захисту такого змісту: погіршення стану протипожежного захисту об’єктів і зниження загального рівня пожежної безпеки у державі
3	до ст. 8 “Основні напрями державної політики з питань національної безпеки”	напрямом сфери цивільного захисту, що пов’язані з підвищенням рівня ефективності пожежної безпеки
4	до ст. 6 “Пріоритети національних інтересів”	забезпечення екологічно, пожежо- та техногенно-безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів
5	до ст. 7 “Загрози національним інтересам і національній безпеці України”	погіршення стану протипожежного захисту об’єктів і зниження загального рівня пожежної безпеки у державі
6	до ст. 8 “Основні напрями державної політики з питань національної безпеки”	підвищення рівнів екологічної, пожежної; ядерної та радіаційної безпеки до норм і стандартів у відповідній сфері, в тому числі перетворення об’єкта “Укриття” Чорнобильської АЕС на екологічно безпечну систему

Джерело: складено автором

лізації потенційних можливостей не лише об’єктів управління, а й безпосередньо системи державного управління сферою пожежної безпеки в Україні. Це вимагає з’ясування суті ефективності механізмів державного управління сферою пожежної безпеки. Під ефективністю механізму державного управління сферою пожежної безпеки пропонується розуміти ступінь його впливу на досягнення поставлених державою цілей у сфері пожежної безпеки або на ступінь використання потенціалу сфери пожежної безпеки при формуванні ситуаційних можливостей [11].

Показник ефективності $K_{\text{еф}}$ механізму державного управління

сферою пожежної безпеки в узагальненому вигляді може бути формалізований як коефіцієнт корисної дії, що відображає ступінь використання потенціалу сфери пожежної безпеки:

$$K_{\text{еф}} = \text{СтМ} / \text{ПтС},$$

де СтМ — ситуаційні можливості, що реалізуються через відповідний механізм в умовах, які визначаються ситуацією, що склалася чи складається у сфері ПБ; ПтС — існуючий потенціал сфери ПБ на момент виникнення ситуації.

Ефективною буде вважатися діяльність органів державного управління з використанням відповідних

механізмів, що забезпечує: своєчасне вироблення й ухвалення оптимальних (раціональних) рішень, які найбільшою мірою відповідають конкретній ситуації у сфері пожежної безпеки, успішне впровадження останніх, досягнення високого ступеня реалізації ситуаційних можливостей у межах наявного потенціалу сфери пожежної безпеки.

Для забезпечення високого ступеня ефективності державного управління сферою пожежної безпеки воно має здійснюватися відповідно до вимог, які до нього висуваються, розвиватися з урахуванням притаманних йому специфічних законів і сучасних світових тенденцій. Це, своєю чергою, вимагає наявності як критеріїв оцінювання ефективності механізмів державного управління сферою пожежної безпеки, так і реалізації функції контролю для побудови інформаційного зворотного зв'язку [12].

До розуміння поняття “державне управління сферою пожежної безпеки” треба додати, на нашу думку, також і здатність керівництва, посадових осіб, інших ланок системи державного управління сферою пожежної безпеки якісно виконувати функції з керівництва й управління. Це викликає необхідність у формуванні сукупності вимог до якостей керівників (управлінців) у системі державного управління сферою пожежної безпеки.

Важливим аспектом удосконалення механізмів державного управління сферою пожежної безпеки є застосування системного підходу з метою поєднати комплекс заходів з попередження, виявлення та лік-

відації або пом'якшення небезпек у сфері пожежної безпеки і наслідків надзвичайних ситуацій, пов'язаних з пожежами, незалежно від причин їх виникнення (табл. 3).

Водночас розроблення та практичне використання такого підходу не означає одночасного та повного усунення чи зм'якшення усіх факторів небезпек, що є неможливим, беручи до уваги обмеженість людських знань, технологій, а найголовніше — часу та ресурсів. Урахування цих обмежень означає необхідність ранжирування небезпек, виділення сукупності пріоритетних загроз у сфері пожежної безпеки.

Ефективне вирішення такого складного завдання можливе на засадах концепції прийняттого ризику. Сутність концепції виявляється у визначенні прийняттого ризику як компромісу, нерідко вимушеного, між трьома сторонами. По-перше, державними органами, які уповноважені ухвалювати рішення з питань пожежної безпеки. По-друге, населенням, яке часто інакше оцінює масштаби і серйозність ризиків, що виникають, або існуючих у тих чи інших регіонах і районах, і тому не завжди задовольняється діями згаданих державних органів. По-третє, бізнес-структурами та корпораціями, об'єкти чи діяльність яких становлять потенційну або реальну загрозу стану пожежної безпеки і які, зазвичай, мають значні можливості для лобіювання своїх інтересів в органах законодавчої та виконавчої влади [13].

На нашу думку, загалом концепція прийняттого ризику може бути покладена в основу формування дер-

Науково-теоретичні засади механізмів здійснення державного управління сферою пожежної безпеки

Науково-теоретичні засади механізмів здійснення державного управління сферою пожежної безпеки	Складові елементи	Основна характеристика	Методи дослідження	
	Закони та теоретичні засади	Сукупність законів боротьби з вогнем під час пожеж; сукупність законів державного управління, специфічних для сфери пожежної безпеки; теоретичні підходи до рефлексії механізмів державного управління сферою пожежної безпеки; науково-теоретичні підходи до розроблення та ухвалення управлінських рішень у сфері пожежної безпеки		
	Принципи	Принципи реалізації механізмів державного управління сферою пожежної безпеки; принципи вибору методів; принципи формування управлінських рішень у сфері пожежної безпеки; механізм формування та реалізації управлінських рішень у сфері пожежної безпеки		
	Концепції, механізми, моделі	Стратегія і механізм вибору методів; концептуальний підхід до оцінювання ефективності механізмів державного управління сферою пожежної безпеки; модель самоуправління в системі державного управління сферою пожежної безпеки; концепція впровадження ISO 9001:2008 ДСНС		
	Термінологія	Пожежна безпека; сфера пожежної безпеки; державне управління сферою пожежної безпеки; механізм і принцип державного управління сферою пожежної безпеки; концепція формування вимог до якостей керівників у ДСНС щодо сфери пожежної безпеки; концептуальний підхід до розвитку механізмів сфери пожежної безпеки		

Джерело: складено автором

жавної політики не лише у сфері пожежної безпеки, а й в основу державної політики щодо захисту населення та території України від будь-яких надзвичайних ситуацій, що можна зробити у межах існуючої в Україні Єдиної державної системи цивільного захисту.

Разом з правовим, адміністративним і теоретико-методологічним інструментарієм удосконалення державного управління сферою пожежної безпеки в Україні дуже великого значення мають набувати відповідні економічні механізми. Важливість економічних механізмів

у вирішенні проблем пожежної безпеки виявляється не тільки в тому, щоб правильно порахувати чи спрогнозувати втрати від пожеж. Більш важливішим, на наш погляд, є введення у дію ефективних механізмів стимулювання практичної діяльності щодо профілактики та попередження виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з пожежами, а також залучення необхідних для цього інвестицій.

Висновки. Таким чином, удосконалення підходу до державного управління у сфері пожежної безпеки у нових умовах ринкового господарю-

вання та переходу значної кількості основних фондів у власність недержавних структур має здійснюватися, на нашу думку, за такими напрямками: впровадження економічних важелів, що сприяють реалізації захисних заходів, посиленню відповідальності та зацікавленості керівників потенційно небезпечних об'єктів у зменшенні ризиків виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з виникненням пожеж; розроблення комплексу податкових пільг, пільгових кредитів банків, державних інвестицій, а також жорстких санкцій для підприємств (установ, організацій), що порушують вимоги пожежної безпеки; розвиток механізмів відшкодування населенню збитків від пожеж із фондів, що спеціально мають створюватися, і шляхом страхування.

Держава повинна завжди виступати надійним гарантом обов'язкового настання відповідальності організацій, що експлуатують небезпечні виробничі об'єкти, установлювати критерії для визначення розміру фінансового забезпечення цивільної відповідальності за шкоду, спричинену в результаті надзвичайної ситуації, пов'язаної з виникненням пожежі; впровадження науково обґрунтованих підходів щодо оцінювання збитку від пожеж із залученням незалежних експертних організацій; розвиток нормативно-правової бази по реалізації наглядових функцій і забезпеченню персональної відповідальності керівників підприємств (установ, організацій) і органів виконавчої влади у сфері пожежної безпеки.

При цьому основними показниками в державному регулюванні слід

вважати: частоту виникнення пожеж, збитки, затрати на заходи з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій, пов'язаних з виникненням пожежі і відвернений збиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Доманський В. А.* Державне управління пожежною безпекою України (організаційно-правовий аналіз за матеріалами діяльності Державного департаменту пожежної безпеки): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В. А. Доманський. — К., 2004. — 258 с.
2. *Боделан В. Р.* Організаційно-функціональні структури: особливості впливу чинників їх побудови на ефективність функціонування організаційного механізму державного управління // Публічне управління: теорія та практика. — 2013. — Вип. 3. — С. 53–59.
3. *Труш О. О.* Структурно-функціональне забезпечення територіального управління запобіганням та ліквідацією надзвичайних ситуацій (на прикладі Управління пожежної безпеки в Харківській області): автореф. дис. ... канд. держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / О. О. Труш. — Х., 2003. — 13 с.
4. *Аналіз загроз пожежовибухонебезпеки та системи реагування на них / Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2016 році [Електронний ресурс].* — Режим доступу: http://mns.gov.ua/content/annual_report_2016.html
5. *Удод М. В.* Адміністративно-правове регулювання забезпечення пожежної безпеки в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Теорія управління; адміністративне право

- і процес; фінансове право; інформаційне право” / М. В. Удод. — Ірпінь, 2004. — 219 с.
6. Федорчак О. Зміст, структура та класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] / О. Федорчак // Демократичне врядування : наук. вісник [Електронне наукове фахове видання]. — 2008. — Вип. 14/15. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Edu/2008_14_15/fail/Fedorchak.pdf
 7. Закон України “Про основи національної безпеки України” № 964-15 від 30.11.2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
 8. Королук Ю. Г. До питань сутності та співвідношення понять “механізм” і “механізм управління” в галузі науки “державне управління” // Інвестиції: практика та досвід. — 2011. — № 7. — С. 80–84.
 9. Гур’єв С. О. Кризовий менеджмент та принципи управління ризиками в процесі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: [монографія] / [С. О. Гур’єв, А. В. Терентьєва, П. Б. Волянський]; за заг. ред. С. О. Гур’єва. — К.: ІДУ у сфері ЦЗ МНС України, 2008. — 148 с.
 10. Жукова Л. А. Державне управління у сфері цивільного захисту в Україні: функціонально-структурний аспект: дис. ... канд. наук держ. упр. : спец. 25.00.02 / Л. А. Жукова. — К., 2007. — 212 с.
 11. Закон України “Про Положення про Міністерство надзвичайних ситуацій України” : Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 402/2011 // Офіц. вісн. України. — 2011. — № 29. — С. 1236.
 12. Андрієнко М. В. Закони державного управління, специфічні для сфери пожежної безпеки / М. В. Андрієнко // Інвестиції: практика та досвід. — 2015. — № 3. — С. 101–104.
 13. Тараненко С. П. Протипожежна діяльність органів місцевого управління в Південній Україні у другій половині XIX – початку XX ст. : історичний аспект : дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 / С. П. Тараненко. — Черкаси, 2007. — 201 с.

REFERENCES

1. Domanskyi V. A. (2004). Derzhavne upravlinnia pozhezhnoiu bezpekoiu Ukrainy (orhanizatsiino-pravovyi analiz za materialamy diialnosti Derzhavnoho departamentu pozhezhnoi bezpeky) [State management of fire safety of Ukraine (organizational and legal analysis on the materials of the activity of the State Department of Fire Safety)]. Candidate’s thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Bodelan V. R. (2013). Orhanizatsiino-funktsionalni struktury: osoblyvosti vplyvu chynnykiv yikh pobudovy na efektyvnist funktsionuvannia orhanizatsiinoho mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia [Organizational-functional structures: peculiarities of the influence of factors of their construction on the efficiency of the functioning of the organizational mechanism of public administration]. Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka — Public Administration: Theory and Practice, 3, 53–59 [in Ukrainian].
3. Trush O. O. (2003). Strukturno-funktsionalne zabezpechennia terytorialnoho upravlinnia zapobihanniam ta likvidatsiieiu nadzvychaynykh sytuatsii (na prykladi Upravlinnia pozhezhnoi bezpeky v Kharkivskii oblasti) [Structural and functional support of the territorial management of prevention and liquidation of emergency situations (for example, the Department of Fire Safety in the Kharkiv region)].

- Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
4. *Analiz zahroz pozhezhovybukhoneybezpeky ta systemy reahuvannia na nykh. Natsionalna dopovid pro stan tekhnhennoi ta pryrodnoi bezpeky v Ukraini u 2016 rotsi* [Analysis of fire and safety hazards and their response systems / National report on the state of man-made and natural safety in Ukraine in 2016]. (n.d.). mns.gov.ua. Retrieved from http://mns.gov.ua/content/annual_report_2016.html [in Ukrainian].
 5. *Udod M. V. (2004). Administratyvno-pravove rehuliuвання zabezpechennia pozhezhnoi bezpeky v Ukraini* [Administrative and Legal Regulation of Providing Fire Safety in Ukraine]. Candidate's thesis. Irpin [in Ukrainian].
 6. *Fedorchak O. (2008). Zmist, struktura ta klasyfikatsiia mekhanizmiv derzhavnogo upravlinnia* [Content, structure and classification of public administration mechanisms]. *Demokratychnе vriaduvannia: naukovyi visnyk – Democratic Governance: Scientific Bulletin*, 14/15. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Edu/2008_14_15/fail/Fedorchak.pdf [in Ukrainian].
 7. *Zakon Ukrainy Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrain: vid 30 lystopada 2017 r., № 964-15* [The Law of Ukraine on the Fundamentals of National Security of Ukraine: from November 30 2017, № 964-15]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15> [in Ukrainian].
 8. *Koroliuk Yu. H. (2011). Do pytan sutnosti ta spivvidnoshennia poniat "mekhanizm" i "mekhanizm upravlinnia" v haluzi nauky "derzhavne upravlinnia"* [On the issues of the essence and correlation of concepts "mechanism" and "management mechanism" in the field of science "public administration"]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 7, 80–84 [in Ukrainian].
 9. *Huriev S. O., Terentieva A. V., Volianskyi P. B. (2008). Kryzovyi menedzhment ta pryntsyipy upravlinnia ryzykamy v protsesi likvidatsii naslidkiv nadzvychainykh sytuatsii* [Crisis management and risk management principles in the process of emergency response]. Kyiv: Institute of public administration in the field of civil protection of Ukraine [in Ukrainian].
 10. *Zhukova L. A. (2007). Derzhavne upravlinnia u sferi tsyvilnoho zakhystu v Ukraini: funktsionalno-strukturnyi aspekt* [Public administration in the field of civil protection in Ukraine]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
 11. *Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro Polozhennia pro Ministerstvo nadzvychainykh sytuatsii Ukrainy: vid 6 kvitnia 2011 r., № 402/2011* [Decree of the President of Ukraine On the Regulations on the Ministry of Emergency Situations of Ukraine: from April 6 2011, № 402/2011]. (2011). *Ofits. visn. Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 29 [in Ukrainian].
 12. *Andriienko M. V. (2015). Zakony derzhavnogo upravlinnia, spetsyfichni dlia sfery pozhezhnoi bezpeky* [Laws of public administration specific to the field of fire safety]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 3, 101–104 [in Ukrainian].
 13. *Taranenko S. P. (2007). Protypozhezhna diialnist orhaniv mistsevoho upravlinnia v Pivdennii Ukraini v druhii polovyni XIX – pochatku XX st.: istorychnyi aspekt* [Fire-fighting activities of local government in southern Ukraine in the second half of the XIX – early XX centuries: historical aspect]. Candidate's thesis. Cherkasy [in Ukrainian].